

KLASSISK MUSIKK**SSO PÅ EGET PLATESELSKAP**

Vi skulle gjerne hørt mer enn én Brahms-symfoni.

Brahms: Symfoni nr. 2, D-dur. SSO, dir.: Thomas Zehetmair. SSO Recordings.

Dette er den første utgivelsen på eget plateselskap som Stavanger symfoniorkester kommer med. Cd-en er innspilt i Fartein Valen-salen og produsert av Ulrike Schwarz og Grammy-vinner Jim Anderson. Valget av Brahms-symfonien med Zehetmair som dirigent har falt heldig ut. Zehetmair kjenner vi i Stavanger som både en fremragende fiolinist og en spennende dirigent. Med denne kombinasjonen er han en av Europas fremste. Hans repertoar er enormt. Han har spilt inn alle de store fiolinkonsertene, og Mozart-konsertene med Brügggen som dirigent gjelder som en referanseinnspilling. Som dirigent leder han orkestre i både det klassiskromantiske repertoar og i samtidsmusikk. Zehetmair lar seg verken rubrisere som oppførelsespraktiker eller som en som holder fast ved tradisjonelle, romantisk pregede fremførelser. Vi hører det her i Brahms-symfonien: Det symfoniske fettet er borte, men uten at det betyr at den typisk Brahms-klangen uteblir. Vi hører det straks i hornene og treblåserne; klangen er slank, klassisk. Brahms var 43 år da han skrev sin første symfoni, ferdig i 1876, men påbegynt i 1862. Han klaget over den lange slagskyggen etter Beethoven, men det vitner om hvilket mål han hadde satt seg, for både Schumann og Mendelssohn hadde skrevet store symfonier. At Brahms ventet så lenge, skyldes kanskje det Harold Bloom har kalt "the anxiety of influence": han ville være helt selvstendig i forhold til sitt ideal.

Symfoni nr. 2 ble imidlertid ferdig et år etter første, noe var forløst hos Brahms. Førstesatsen kalles gjerne pastoral, men kanskje skyldes det mer det at Brahms skrev symfonien i det idylliske Pörtlach ved Würther-sjøen. Den langsomme satsen, som Brahms' samtid syntes var for lang, er for oss i dag, ja, herlig, og ikke en takt for lang. SSO lar det melodiske få klinge godt ut, mens tredje sats tas lett, nesten som en menuett. I finalen bryter, nokså sjelden hos Brahms, jubelen løs. Og SSO legger ikke demper på seg.

Det eneste jeg har å utsette på utgivelsen, er at det godt kunne ha vært nok en Brahms-symfoni på cd-en.

ARNFINN BØ-RYGG

KLANG-KASKADER

Rachmaninov som Eldorado for klangutfoldelse.

Rachmaninov: Klaverkonsert nr. 2 og 3. Khatia Buniatishvili klaver, Tsjekisk filharmonisk orkester, dir.: Paavo Järvi. Sony.

Georgiske Khatia Buniatishvili har tidligere imponert med en finner-plate og et overmåte virtuost og nyansert Liszt-spill. Her har hun, med en av sine foretrukne dirigenter, Paavo Järvi, kastet seg ut i alle klavervirtuosers manndomsprøve, Rachmaninovs 2. og 3. klaverkonsert. Men det gjør hun glitrende, kraftfullt og virtuost til tusen. Bare Martha Argerich har vel oppnådd noe lignende, blant kvinnelige pianister. Men så er da Argerich helt på topp av pianister, uansett kjønn.

I nr. 2, c-moll, merker vi oss eksplosive klangkaskader i diskanten i andresatsen. I denne langsomme satsen er for øvrig nyansene, både i orkesteret og klaveret mangfoldige, nærmest grenseoverskridende.

I nr. 3, i d-moll, tar dirigent og pianist et overstadig hurtig tempo i førstesatsen, etter begynnelsen, der det står Allegro molto. Alla breve (Svært hurtig og der talletiden er på halvnoten (brevis)). Jeg kan ikke huske å ha hørt det hurtige enn på Rachmaninovs egen innspilling. Når det gjelder klangbehandling kan Buniatishvili nesten måle seg med polakken Krystian Zimerman. Og selv om Grigory Sokolov i d-moll-konserten har en kraft der denne konserten når toppunktene, som ingen pianist i vår samtid kan måle seg med, så er ikke det eksplosive mindre påtagelig på slutten av førstesatsen hos Buniatishvili.

Rachmaninov-innspillingene som ble gjort i Dvorákhallen i Praha i november i fjor. Samarbeidet mellom Järvi og pianistinnen fra Georgia er enestående. Likeledes det nivået som det tsjekkiske filharmoniske orkesteret nå har nådd. Men de har en lang tradisjon å ta vare på.

ARNFINN BØ-RYGG

ET PIONER-ARBEID

En norsk kulturskatt fra middelalderen.

Historia Sancti Olavi. Consortium Vocale Oslo, dir.: Alexander M. Schweitzer; *Graces & Voices*, dir.: Adrija Cepaite og *Antanina Kalechyts*. 2 cd-er. Lawo Classics.

Dette gregorianske verket består av mer enn 30 sanger som i over 300 år ble sunget i Norge under festdagen for Olav den hellige, 29. juli. Det er første gang at en så omfattende presentasjon av det rike materialet er blitt spilt inn. Musikken er redigert av prof. Roman Hankeln (NTNU). Cd-heftet inneholder intet mindre enn en vitenskapelig tekst av Hankeln og en artikkel av religionshistorikeren Gro Steinsland om Olav den hellige i europeisk kontekst. Norsk musikkhistorie har mye å ta av her!

Consortium vocale Oslo er et mannsensemble knyttet til Oslo domkirke og spesialisert seg på gregoriansk sang (den romersk-katolske kirkes enstemmige og uakkompagnerte liturgiske sangen). De samarbeider her med det kvinnelige vokalensemblet *Graces & Voices*. Innspillingen av *Historia Sancti Olavi* inngår i et EU-prosjekt som utforsker nasjonale videreføring av gregoriansk kirkemusikk.

De to ensemblene står godt til hverandre. Den latinske uttalen er upåklagelig og egaliteten mellom tonene, som er så viktig i gregoriansk sang, er av beste sort. Sangen går verken i dur eller moll, men i en kirketoneart, som det er åtte av: lydsk, dorisk, frygisk osv. Det blir her sunget, etter det jeg kan høre, i den mest utbredte fortolkningsmåte, nemlig den som Solesmes-munkene brukte. Den er holdt i en fri prosarytme uten fast puls. Det sær-egne med gregoriansk sang, som overflatisk hørt kan virke ensformig, er at intervallene kan ha symbolsk betydning (for eksempel et oktavsprang som symbol for oppstigning fra jord til himmel). Men musikken skal i det store og hele ikke illustrere teksten.

ARNFINN BØ-RYGG

STORT KLEIBERG-VERK

Gamle og nye tekster med musikk som berører.

Ståle Kleiberg: Mass for Moderen Man. Mari Eriksmoen sopran, Johannes Weisser baryton. Trondheim-symfoniorkester og kor, dir.: Eivind Gullberg Jensen. Utgitt på 2L.

Kunstverket *Den fremmede* av Håkon Bleken pryder coveret til Ståle Kleibergs stort anlagte konsertmesse for kor, orkester og to solister, *Messe for det moderne menneske*. Kleiberg ba den britiske forfatteren Jessica Gordon skrive tre tekster til verket, individuelle historier om tap (loss).

Den første har tittelen *Loss of a Homeland: The Refugee*, og står ekstra godt til Blekens bilde. De to andre er: *Loss of a Child* og *Loss of Faith and Hope for the Future*. Disse tre tekstene bæres frem i tre solistsatser. I kontrast til disse står fem satser for kor og orkester basert på de latinske messedelene *Kyrie eleison*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus* (med *Benedictus*) og *Agnus dei*. De tre tekstene av Gordon forholder seg til messeledene. Kleiberg forteller i tekstheftet at han var i tvil om et *Gloria* kunne følge etter satsen om flyktningen og tapet av hjemlandet. Han kom frem til at det var mulig, men det kunne ikke være "en utvetydig bekræftende *Gloria*". På lignende vis følger *Credo* (trosbekjennelsen) etter tapet av et barn, men som nølende, ikke klart og utvetydig.

Nettopp dette har Kleiberg lykkes svært godt med. Trondheim-komponisten, som er fra Stavanger, har en like god forståelse av tekstenes innhold og stemning som av musikk som skal stå til dette. Det store apparatet av kor og orkester, som gjør en overbevisende innsats, har han en heldig hånd med, alt mens musikken hans etter mitt skjønn er blitt mer ekspressiv enn tidligere. Men samtidig bevarer den det som er Kleibergs varemerke: sansen for det klanglige og klangens drivkraft.

ARNFINN BØ-RYGG

FØRSTE INNSPILLING

Brahms fra hans egen fødeby.

Brahms: Symfoni nr. 3 og 4. NDR Elbphilharmonie Orchester, dir.: Thomas Hengelbrock. Sony.

To Brahms-symfonier får vi imidlertid med Elbphilharmonie-orkesteret, i deres første utgivelse. Og det er de to som følger etter D-dur-symfonien, nemlig nr. 3. i F-dur og nr. 4 i e-moll. F-dur-symfonien er den som mange store dirigenter holder mest av, hvis de blir spurt om å velge. Det passer godt at Hamburg-orkesteret, som nå naturlig nok har fått navnet Elbphilharmonie Orchester, åpner plateutgivelsene fra den storslåtte Elbphilharmonie med Hamburgs store sønn, Johannes Brahms. Dirigenten, Thomas Hengelbrock, har hatt en bratt karriere som orkester- og operadirigent og dirigert alle de store orkestre i Europa. Han vil nok også bruke sin store viten om nyere musikk og samtidsmusikk for innspillinger fremover.

Symfoni nr. 3 ble i sin tid utropt til Brahms' "Eroica", men det er ikke noe helt uvanlig ved noen av satsene. Første og siste sats er nok preget av et større alvor enn i symfoni nr. 2, men de er mektige i kraft av oppbygning og samtidig fulle av farger på grunn av den fine instrumenteringen. De to midtsatsene er relativt korte, trer liksom tilbake for yttersatsene. Finalen ender ikke med jubel, snarere er den preget av melankoli. Man har ment at dette i sin tid var Brahms' avskjed med symfoniformen.

Men det kom altså én til. Brahms' nærmeste var skeptisk til dette verket da det ble fremført i en klaverversjon. Det var ikke så mye iørefallende her og man oppfattet verket som statisk. Og der var ingen menuett eller scherzo. Førstesatsen er først og fremst tett og polyfon, men det klinger storartet hos Elb-filharmonikerne. Et vakkert klangteppe er vi også vitne til i den langsomme satsen. Siste sats er den eneste variasjonssats i en Brahms-symfoni. Modelen her er den barokke *chaconne* eller *passacaglia*. Temaet tar Brahms fra Bach-kantaten "Nach dir, Herr, verlanget mich." De 30 variasjonene vandrer fra overstemmer til bass, før det munner ut i en stigning mot slutten der orkesteret virkelig får til et sug mot sluttakkordene.

ARNFINN BØ-RYGG

